

# 09 Zomertyposium INITIAAL 29 aug

## BEKRONINGEN

In 2004 werden na een onderbreking van een aantal jaar de Plantin-Moretusprijzen voor de best verzorgde boeken in Vlaanderen opnieuw uitgereikt. In 2009 was 'Bekroningen' het thema van het vierde Zomertyposium van Initiaal, de alumnivereniging van het Plantin Genootschap.

Twee laureaten van de Plantin-Moretusprijzen toonden voorbeelden uit eigen werk en lichtten aan de hand daarvan hun overwegingen en ontwerpbeslissingen toe; één jurysecretaris schetste de gang van zaken achter de schermen. Aan het woord waren **Jurgen Maelfeyt, Nele Reyniers** en **Wim De Mont**.



## Jurgens Maelfeyt

Jurgens Maelfeyt is een 'oudgediende' onder de prijswinnaars: in 2007 en 2008 nam hij al eens een Plantin-Moretusprijs in ontvangst en in 2009 was het opnieuw raak.

De Plantin-Moretusprijzen die hij in 2007 ontving, waren voor twee boeken in opdracht van het Brugse concertgebouw, die in het juryrapport werden gelauwerd omwille van hun aantrekkelijke en flashy, maar tegelijkertijd ook sober en voornamelijk uiterlijk: *Mozart 06* en *Steinway 107*. Uitgevoerd in een linnen omslag met tweekleuren foliedruk, gezet in een combinatie van een Garamond en de Avenir (huisletter van het Concertgebouw) in een klassiek stramien met verfijnde typografische details. De klassieke uitvoering van dit duo is in het oeuvre van Maelfeyt echter eerder uitzonderlijk: zijn werk is vaker duidelijk geïnspireerd door eigentijdse beeldtaal.

Het meest sprekende voorbeeld hiervan is het ludiek vormgegeven *Kim Clijsters. Mijn fans*, dat werd uitgegeven naar aanleiding van het plotselinge einde van haar tenniscarrière in 2007. Dit boek is in feite een selectie uit de fanmail die Clijsters in de loop der jaren mocht ontvangen. De keuze om

de brieven, kaartjes, allerhande score-overzichten en andere uitingen van sympathie en bewondering niet opnieuw te zetten maar op te nemen in de vorm van scans maakt dat niet alleen de breed gedragen bewondering voor Clijsters' carrière tot uiting komt. Het maakt het boek voor letterfetisjisten tot een ware *Fundgrube*.

Eigentijds vormgegeven is ook de programmabrochure 2009/2010 voor – opnieuw – het Concertgebouw Brugge. Meer nog spreekt hieruit zijn vermogen om vanuit zowel inhoudelijke als financiële beperkingen tot een resultaat te komen waaraan dit nauwelijks is te zien. Een van de inhoudelijke beperkingen waar hij zich voor gesteld zag, was het feit dat in de lay-out ook evenementen en activiteiten moesten worden opgenomen waarover buiten de datum nauwelijks nog iets bekend was en waarvoor al zeker geen centraal beeld was gekozen.



*Bert Nelissen was de moderator van dit vierde zomertyposium.*

De Plantin-Moretusprijs die Maelfeyt dit jaar ontving in de categorie ‘School- en studieboeken en wetenschappelijke uitgaven’ was voor *Dans in Québec*, een uitgave in de cahierreeks van het al eerder genoemde muziekcentrum in Brugge. Als onderdeel van een serie waren met name de financiële beperkingen in dit geval zeer dwingend, wat de vormgever heeft geïnspireerd tot een druk in slechts twee kleuren. Hiervoor had hij in plaats van het voor de hand liggende zwart een combinatie van twee, nog goed leesbare tinten blauw gekozen. De jury beoordeelde dit als bijzonder sympathiek en meende dat dit bijdroeg aan de frisse verschijning, die bewees dat ‘het niet altijd saai en zuiver functioneel [hoeft] te zijn’.

De link met de inhoud die Jurgen Maelfeyt in zijn vormgeving altijd probeert te realiseren is meestal niet opdringerig aanwezig en wordt daardoor ook niet altijd opgemerkt. Dit kan echter nauwelijks het geval geweest zijn bij het in 2007 uitgegeven overzichtswerk van bewegingsfotograaf Maarten Vanvolsem *Move:in:time*. Niet alleen heeft hij de foto’s van door lange sluitertijden vervormde bewegingen opgenomen over diverse pagina’s en daarmee de beweging vertaald in boekvorm, ook heeft hij de beweging terug laten komen in een tweekleurendruk die alleen met behulp van de rood transparante plastic stofomslag te lezen is. *Move:in:time* werd genomineerd voor de beste boekomslag bij de Plantin-Moretusprijzen 2007.





## Nele Reyniers

Nele Reyniers, oud-studente van het Plantin Genootschap, schetste in een boeiende uiteenzetting haar gevarieerde loopbaan, die via de uitbreiding van de lettertypefamilie Gagarin had geleid tot het boek *Jezus van Nazareth* (Lannoo 2007) waarvoor zij in 2008 een Plantin-Moretusprijs ontving in de categorie 'Overige non-fictie'. Over dit boek, dat zijn esthetiek ontleent aan de verzorgde en gedetailleerde typografie waarin ze gebruik heeft gemaakt van een vrij ronde Garamond uit de stal van Adobe, stelde Nele zelf dat dit qua vormgeving niet noodzakelijkerwijs representatief is voor haar werk: 'Aangezien de inhoud mij niet zo boeide, heb ik mij volledig uitgeleefd op de typografie'. Ze vertelde hoe ze ervoor had gezorgd dat ze de broodtekst probleemloos kon laten inlopen in een vastgesteld stramien, om zich vervolgens helemaal te kunnen wijden aan typografische uitdagingen als de inhoudsopgave, het notenapparaat en colofon en dergelijke. Het juryverslag van de Plantin-Moretusprijzen 2008 roemde dan ook, ondanks enkele puntjes van kritiek, de verzorgdheid die van de eerste tot de laatste pagina zichtbaar is.

Haar status als laureaat van de Plantin-Moretusprijzen lijkt het romantische beeld dat Nele tijdens haar studie ook in de richting van de boekvormgeving had geduwd ('zelf van a tot z verzorgen wat je in een boek zet en hoe het er uiteindelijk uit komt te zien') te ondersteunen. Nele zelf was echter de eerste om dit beeld te nuanceren door ook een aantal voorbeelden te geven van

projecten die niet waren afgelopen zoals zij zich die had voorgesteld. De voorbeelden die ze aanhaalde waren enerzijds de in vergelijking met haar eigen voorstellen eerder brave omslagen voor nieuwe boeken, en anderzijds het project rond de vernieuwing van de huisstijl en het logo van Uitgeverij Lannoo naar aanleiding van het 100-jarig bestaan van de uitgeverij. Toch zal er tijdens de Boekenbeurs 2009 een restant van een nieuw voorstel zichtbaar zijn en lijkt de uitgave van *Stadsmussen*, een (foto)boek over de ziel van Antwerpen, te wijzen op een oorspronkelijkheid van geest die in de boekvormgeving niet altijd evident is. Het ontbreken van een stramien, verantwoord door de gedachte dat alle geportretteerden verschillend zijn, wordt gecompenseerd door een rode draad in de vorm van een gele 'tag' die Nele heeft gebruikt als aanduiding van tijd, plaats en geportretteerde. Een vondst waardoor zij wellicht is geïnspireerd door een visueel genre waarin tekst en beeld bij uitstek verweven zijn: graffiti. Voor Nele, actief fotografe tijdens haar jaren op de Academie, zijn beeld en tekst onlosmakelijk met elkaar verbonden. Hoewel typografie haar bijzondere aandacht en interesse heeft en voor een groot deel de invulling van haar dagelijks leven bepaalt, heeft ze als illustratrice ook nog enkele ijsers in het vuur en levert zij voor sommige van haar eigen uitgaven ook de afbeeldingen aan. Graffiti en muurschilderingen zijn van alle tijden en zijn in ieder geval de creatieve bron van Nele Reyniers – een naam om te onthouden!



*Middagpauze.*



## Wim De Mont

‘Wie bekroond wordt, is vol lof over de evenwichtige samenstelling van de jury en het oordeelkundig vermogen van de leden; wie geen prijs ontvangt, ziet lacunes in de expertise en meent dat enkele aanpassingen de objectiviteit van de jury ten goede zullen komen’, paraphraseerde Wim De Mont, secretaris van de Plantin-Moretusprijzen met een lange staat van dienst in de culturele sector en in de boekenbranche, de heersende opvattingen rond jurering. Hoe komt een jury tot een beoordeling?

Juryleden zijn net mensen. Ze zien de ingestuurde boeken op een grote tafel liggen en raken ze niet aan, maar bekijken ze. Pas in tweede instantie wordt hun professionele achtergrond aangesproken en hun inhoudelijke inbreng verwacht: ze beginnen eraan te snuffelen en te ruiken, vouwen het boek eens volledig open om de bindwijze en de kwaliteit ervan te evalueren, en laten de pagina’s door hun vingers flippen om vanuit visueel oogpunt het ritme van de lay-out te beoordelen. Dat is de fase waarin in de jury ego’s gaan botsen en de afzonderlijke leden elkaar proberen te overtuigen van hun eigen gelijk, maar ook de fase waarin deze ego’s opzij gezet moeten worden om tot een gezamenlijk oordeel te komen. Met de woorden van Standaard-journalist Marc Reynebeau noemde Wim De Mont het toelaten van twijfel in dit stadium ‘geen vorm van slapte, maar een wilsdaad’.

Het proces van initiële kennismaking tot uiteindelijke jurering moet in goede banen worden geleid door een juryvoorzitter, die bij voorkeur niet alleen



inhoudelijk op de hoogte is, maar ook om weet te gaan met de wetten van de groepsdynamiek. Het is deze ongrijpbaarheid waardoor soms valabele kandidaten net niet of niet wel buiten de boot vallen bij een bekroning. De Mont illustreerde dit aan de hand van *Godverdomse dagen op een godverdomse bol* van Dimitri Verhulst: de ene jury neemt het niet op op de longlist, de andere bekroont het boek en de schrijver met een eervolle vermelding en ruim 50.000 euro. Weloverwogen objectiviteit of groepsdynamiek?

Wat hebben ontwerpers en vormgevers aan deze schets? Volgens De Mont niet veel en moeten ze zich er ook niet te veel aan gelegen laten liggen. Vanuit de constatering dat juryleden ontwikkelingen *volgen* en ze niet *maken* spoort hij ontwerpers vooral aan om, met de opdrachtgever in het achterhoofd, trouw te blijven aan hun eigen principes om tot een zo authentiek mogelijk product te komen. Dit lijkt een tegenspraak met de suggestie die er tijdens de uitreiking van de Plantin-Moretusprijzen op 4 juni 2009 werd gedaan dat er binnen de Vlaamse boekverzorging een Gentse School zou bestaan. Hoewel dit idee niet nieuw is en logisch lijkt door de aanwezigheid en activiteiten van een performante kunstopleiding in het Gentse wijst Wim De Mont het af en spreekt hij de welgemeende hoop uit dat dit niet leidt tot platte imitatie van wat er al bestaat.

‘Gaat allen heen in vrede en maak mooie boeken, maar weiger het vanzelfsprekende’ is het envoi waarmee Wim De Mont afsluit. Bekroningen hebben geen enkel nut, maar moedigen boekontwerpers aan om mooi werk af te leveren. En mooie producten zijn niet alleen een vreugde voor de ontwerpers zelf, maar voor alle drukkers, distributeurs, verkopers en lezers die het boek in hun handen krijgen.





*Hans Walenkamp  
ontvangt nummer 1 van  
de Typosiumprent 2009.*

## Typosiumprent

Na het succes van de Typosiumprent tijdens de vorige editie was voor het Typosium 2009 Hans Walenkamp bereid gevonden om een ets te vervaardigen.

Een verblijf in Rome een jaar of twintig geleden had hem de inspiratie gegeven voor de 'Siëstabrief': een hotelkamer na een lange dag slenteren door de stad, waar de gesloten luiken het binnenvallende zonlicht filteren op het rustende, onbedekte lichaam van zijn vriendin. In haar hand een brief die ze zojuist bij het postkantoor hebben gehaald, maar die ze niet heeft kunnen uitlezen voordat de lome warmte haar oogleden zwaar maakte.

Deze prent, waarmee u niet alleen een uniek en in beperkte oplage vervaardigd verzamelobject in huis haalt, maar waarmee het mede mogelijk maakt voor Initiaal om het Typosium te blijven organiseren, is nog steeds verkrijgbaar voor € 95. U kunt hiervoor contact opnemen met Initiaal via [info@initiaal.be](mailto:info@initiaal.be).